

# Atentati na Abrahama Lincolna, Jamesa Garfielda i Williama McKinleyja

*Atentati na američke predsjednike Abrahama Lincolna, Jamesa Garfielda i Williama McKinleyja zbili su se u relativno kratkom razdoblju i time pokazali potencijalnu ranjivost institucije američkog predsjednika. Atentati, urote i prijetnje, kojima su američki predsjednici bili izloženi tijekom posljednjih desetljeća 19. stoljeća, bili su gotovo u stalnom porastu. U samom radu se kroz pojedinačna poglavlja analiziraju navedena tri uspješna atentata. Osim detaljnog opisa samog čina, istražuje se i pozadina svakog atentata te njegovi povodi i posljedice. Također, kroz analizu političke i socijalne atmosfere razdoblja u kojem su atentati izvršeni, dobiva se uvid u razloge zbog kojih je došlo do uvođenja zaštitnih i sigurnosnih mjera oko američkih predsjednika.*

**Ključne riječi:** atentat, američki predsjednik, Lincoln, Garfield, McKinley, tajna služba

## 1. Uvod

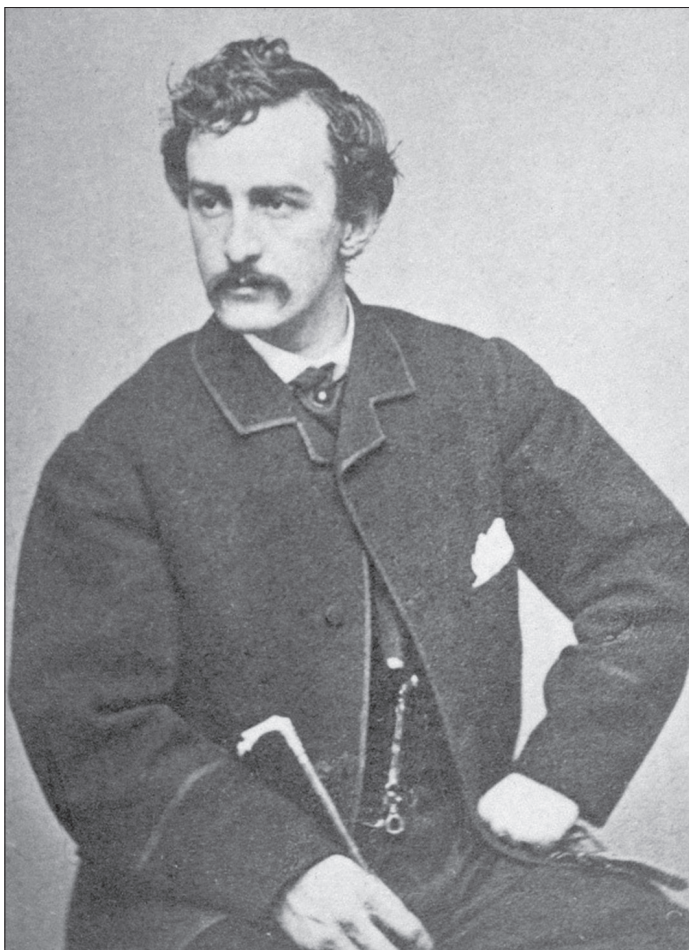
Atentati su u modernoj povijesti postali često korišteno sredstvo u ideološko-političkim sukobima. Europski monarsi, premijeri, predsjednici, ministri i brojne osobe visokog profila su tijekom 19. i 20. stoljeća sve češće postajali metama atentatora zbog jednog ili više razloga. S druge strane Atlantika trend je bio isti - u Sjedinjenim Američkim Državama su u svega 36 godina u atentatima stradala čak tri predsjednika. Simpatizer Konfederacije, John Wilkes Booth prekinuo je ratom ispunjeno predsjedništvo Abrahama Lincolna (1865.), psihički bolesnik Charles J. Guiteau izvršio je slabije poznat atentat na Jamesa Garfielda (1881.) te je anarhist Leon Czoglosz bio koban za Williama McKinleyja (1901.). Zadnji uspješno izvršen predsjednički atentat, onaj na John F. Kennedyja iz 1963., svakako je ostao najviše upamćen u kolektivnoj američkoj memoriji. Međutim, brojne kontroverze i teorije vezane uz atentat na JFK-a već su detaljno obrađene kroz mnoštvo knjiga, filmova i drugih medija. Daleko manje pažnje posvećeno je ostalim atentatima na američke predsjednike. Navedena tri atentata dogodila su se tijekom relativno kratkog perioda, u doba kada su se Sjedinjene Američke Države u svega nekoliko desetljeća, iz ratom razorene države, pretvorile u jednu od najvećih svjetskih sila. Izuzev atentata na Lincolna, atentati na Garfielda i McKinleyja slabije su zastupljeni u američkoj literaturi,

a izvan SAD-a svedeni su na svega nekoliko fusnota. Cilj je ovog rada detaljno analizirati okolnosti u kojima su ti atentati izvedeni. Istražit će se pozadina svakog od navedena tri atentata, odnosno kako su bili planirani i izvedeni te će se ovaj rad djelomično dotaknuti i razvoja predsjedničke sigurnosne službe. Konačno, sagledat će se neke društvene i političke posljedice atentata, nasljeđe koje su ostavili ubijeni predsjednici te sudbine samih atentatora.

## 2. Atentat na Abrahama Lincolna

### 2.1. Pozadina atentata

Abraham Lincoln po drugi je put inauguriran za predsjednika 4. ožujka 1865. Pobjeda u Građanskom ratu bila mu je na dohvat ruke te su ga savezne države lojalne Uniji ponovno izabrale za predsjednika kako bi dovršio posao i započeo s oporavkom i potpunim ujedinjenjem zemlje. Među brojnim uzvanicima, na njegovoj se inauguraciji nalazio i poznati glumac John Wilkes Booth, žestoki podupiratelj Konfederacije. Bio je lošeg raspoloženja jer je njegov voljeni Jug bio pred potpunim vojnim porazom, a osoba koja je predvodila rušenje Konfederacije nalazila se svega nekoliko metara od njega. Booth si je stoga obećao da Lincolnu neće dopustiti da dovrši svoj posao. Lincolnov drugi mandat počeo je odlično. Richmond, glavni grad Konfederacije, predao se 3. travnja 1865. To je dodatno uzrujalo Bootha koji se nekoliko dana kasnije požalio kolegi glumcu da je imao odličnu priliku ubiti predsjednika za vrijeme inauguracije. (Swanson, 2006: 4) Šest dana nakon Richmonda, predala se i vojska najslavnijeg konfederacijskog generala Roberta Leeja. Booth se ponovno našao u blizini Lincolna na slavljeničkoj paradi 11. travnja koju je predsjednik počastio govorom. U govoru se dotaknuo uspostave mira i nove vlasti, zahvalio se vojsci generala Ulyssesa S. Granta te se dotaknuo emancipacije Afroamerikanaca. Bio je mišljenja da se pravo glasa dopusti bar onim vojnicima koji su služili Uniji i „onima koji su vrlo inteligentni“. Booth je posebice pogodila ta stavka te je svom prijatelju Lewisu Powellu obećao: „To je posljednji govor koji će ikada dati“ (Swanson, 2006: 6).



*John Wilkes Booth*

Lincoln je bio meta potencijalnih atentatora gotovo od trenutka kada je izabran na izborima 1860. Organizator osiguranja za Lincolnovu prvu inauguraciju 1861., general Winfred Scott, primio je preko 130 prijetećih pisama koji su obećavali Lincolnovo ubojstvo. (Ayton, 2017: 65) Građanski rat koji je uslijedio samo je dodatno motivirao osvetnički nastrojene Južnjake. Činjenica da Lincoln nije bio žrtvom atentata tijekom rata za neke je bio dovoljan dokaz o posebnosti američkog političkog sustava nasuprot još uvijek prisutnom starom poretku u Europi. Američki državni tajnik William Seward još je 1862. odbacio mogućnost atentata na američkom tlu: „Atentat nije američka praksa ili navika, te tako očajan i pakostan čin ne može biti ugraviran u naš politički sustav. Ovo moje uvjerenje je postojano dobivalo na snazi otkako je počeo Građanski rat. Svakodnevno iskustvo ga potvrđuje.“ (Swanson, 2006: 99) Činjenica kako Lincoln nije ubijen tijekom svog prvog mandata dijelu je američkog društva dala osjećaj lažne sigurnosti. Međutim, tijekom rata su postojale brojne urote koje su uključivale otmicu ili ubojstvo Lincolnu, a među urotnicima je bio i Booth. Tijekom 1864. i početkom 1865. skupio je manju bandu zavjerenika s kojima je planirao oteti Lincolnu i zarobiti ga u Richmondu.

Tako je sredinom siječnja 1865. odustao od zarobljavanja Lincolnu na putu prema jednom veteranskom domu, nakon čega mu se kazalište sve više činilo kao idealnom lokacijom za otmicu. (Kaufmann, 2004: 205) Još jedna propala otmica bila je planirana 17. ožujka, ali Lincoln nije nazočio predstavi nakon koje je trebao biti otet. (Swanson, 2006: 25) Nekoliko tjedana prije samog atentata, Booth se ipak odlučio da jednostavno ubije Lincolnu, s obzirom na to da je plan otmice predsjednika u prepunom kazalištu bio teško izvediv.

## 2.2. Sic semper tyrannis!

Nova prilika Boothu se pružila 14. travnja. Oko podneva saznaje kako će predsjednik Lincoln zajedno sa svojom ženom i generalom Grantom te večeri nazočiti predstavi u kazalištu Ford, ispred kojeg se Booth u tom trenutku nalazio. (Swanson, 2006: 12) Booth je dobro poznao to kazalište, od glavnog ulaza do stražnjeg izlaza. Poznata mu je bila i predstava koja se izvodila te večeri – komedija *Our American Cousin* (hrv. Naš američki rođak). Poznao ju je do posljednjeg detalja, čak znajući i točan broj glumaca na pozornici tijekom svake scene. (Swanson, 2006: 12-13) Lincoln je ušao u kazalište Ford u 20:30, bez velike pratnje, bez naoružane zaštite i bez najave. (Swanson, 2006: 33). Kada je publika shvatila da je predsjednik ušao u kazalište, mogli su se čuti veseli povici. Predvodnik orkestra prigodno je izveo osobnu himnu predsjednika SAD-a „Hail to the Chief“ (Swanson, 2006: 33). U predsjedničkoj su se loži, uz Lincolnu (koji je sjedio u krajnje lijevoj stolici), nalazili njegova žena te Lincolnovi prijatelji, general Henry Rathborne i njegova zaručnica Clara Harris. General Grant je u posljednji trenutak odustao od dolaska. Nakon što je predstava počela, Booth je zamolio jednog od zaposlenika kazališta da mu pričuva konja na stražnjem ulazu u kazalište. Potom je navratio do krčme preko puta kazališta, popio čašu viskija i vratio se u kazalište, spreman izvršiti atentat. Oko 22 sata uputio se prema svojoj meti. Došao je ispred predvorja predsjedničke lože te je između njega i Lincolnu stajao samo predsjednikov poslužitelj Charles Forbes. Nije jasno što mu je točno Booth pokazao da ga je Forbes bez previše otpora pustio unutra, ali moguće je da mu je samo pokazao karticu sa svojim imenom. Booth je bio naširoko poznati glumac te njegov nenadani posjet Lincolnu ne bi izazvao sumnju. (Swanson, 2006: 39) Ušao je u predvorje predsjedničke lože, zabarikadirao vrata i naslonio se na vrata lože, čekajući idealnu priliku. U 22 sata i 13 minuta otvorio je vrata, ispružio svoju desnu ruku te je iz blizine pištoljem upucao Lincolnu ispod lijevog uha. (Swanson, 2006: 45) General Rathborne prvi je reagirao i sukobio se s Boothom koji ga je ubo nožem, da bi potom Booth skočio

iz lože dolje na pozornicu. Publika je nakon Boothova teatralna pada na pozornicu smatrala da se možda radilo o dijelu predstave koji je izmijenjen zbog predsjednikova posjeta, a neki su mislili da se dio pozornice urušio. (Kaufmann, 2004: 22) Booth se uspravio, okrenuo prema publici i uzviknuo geslo savezne države Virginije „Sic semper tyrannis!“<sup>1</sup> (hrv. Tako uvijek tiranima) te pobjegao, prijeteci nožem svakom tko mu se našao na putu. (Swanson, 2006: 48) Kazalištem je zavladao kombinacija panike i bijesa. Krenula je potjera za ubojicom. Booth se uputio prema stražnjim vratima gdje mu se nalazio konj kojeg je i dalje čuvao zaposlenik kazališta, ne sluteći da pomaže Lincolnovoj ubojici. Jedan od gonitelja zamalo mu je oteo konjske uzde, ali je Booth ipak uspio pobjeći. Ubrzo je pobjegao iz Washingtona, prema saveznoj državi Maryland.

Jedan od doktora u kazalištu, dr. Charles Leale ubrzo se našao u predsjednikovoj loži, nakon što je Rathborne maknuo barikadu koju je postavio Booth. Leale je uspio identificirati ranu i njezin uzrok te je ubrzo proglasio kako je rana smrtonosna – Lincoln nije imao šanse oporaviti se. (Swanson, 2006: 78) Njegove ozljede bile su preteške da bi preživio te je u 7 sati i 22 minute sljedeće jutro preminuo. Neposredno nakon smrti, ministar rata Edwin Stanton, koji je bio uz njegov krevet, izjavio je: „Sada, on pripada vijekovima“. (White, 2009: 823) Lincoln nije bio jedina meta taj dan. Dva Boothova pomoćnika, Lewis Powell i George Atzerodt trebali su se istovremeno riješiti državnog tajnika Williama Sewarda i dopredsjednika Andrewa Johnsona. Powell je ušao u kuću državnog tajnika predstavljajući se kao dostavljač lijekova obiteljskog doktora. (Swanson, 2006: 52) U metežu koji je potom nastao u Sewardovoj kući, uspio je samo ozlijediti za krevet prikovanog državnog tajnika<sup>2</sup> te je nožem ranio nekoliko ukućana prije nego što je pobjegao. S druge strane, Atzerodt nije ni došao u priliku da ubije dopredsjednika Johnsona, nego se napio u jednoj krčmi te je odustao od izvršenja atentata.

### 2.3. Potjera za Boothom

Usljedio je nekoliko dana mahnite potrage za Boothom i njegovim asistentima. Obruč oko Bootha i njegova suputnika Davida Herloda vrlo se brzo počeo stezati. Savezni istražitelji i vojska suzili su krug potrage na južni Maryland te su se dva dana nakon ubojstva nalazili svega nekoliko kilometara od kuće u kojoj se Booth skrivao.

On se pak žurio kako bi dospio što dublje na Jug, gdje je njegov zločin bio prihvatljiviji i gdje bi mogao lakše doći do potpore.<sup>3</sup> (Swanson, 2006: 148) Uskoro se Boothov trag ponovno zameo, dok su glumac i njegov suradnik tražili način prelaska preko široke rijeke Potomac kako bi stigli do Virginije na drugoj strani obale. Uz ponešto problema, rijeku su uspješno prešli 23. travnja. U međuvremenu su uhvaćeni neuspješni atentatori Lewis Powell i George Atzerodt te drugi ljudi povezani s Boothom. Frustriran gubitkom Boothova traga, ministar rata Stanton izdao je proglas u kojem obećava smrt svakom za koga se otkrije da je pomagao nekom od urotnika te je povećao nagradu za njihov pronalazak na visokih \$100,000 dolara (\$50 000 za Bootha, i po \$25 000 za dvojicu Boothovih suradnika). (Swanson, 2006: 221) Jedna od brojnih tragačkih skupina vojnika Unije uskoro je ponovno ušla u trag Boothu. Jedan lokalni ribar posvjedočio je kako su čovjek sa slomljenom nogom i njegov suputnik zajedno s trojicom vojnika Konfederacije nedavno prešli rijeku Rappahannock na skeli. Iako neki izvori tvrde kako je Booth nogu slomio kada je pao iz predsjedničke lože, dokazi upućuju na to da ju je slomio nakon što mu se vlastiti konj spotaknuo preko njega tijekom bijega. (Kaufmann, 2004: 336) Istražitelji su došli do te informacije lociranjem i ispitivanjem doktora koji je liječio Boothovu nogu, a od njega su saznali i da je Booth obrijao svoje prepoznatljive brkove. (Swanson, 2006: 248) Navedeni ribar je također uspješno prepoznao dvojicu bjegunaca kada su vojnici pokazali njihove slike.

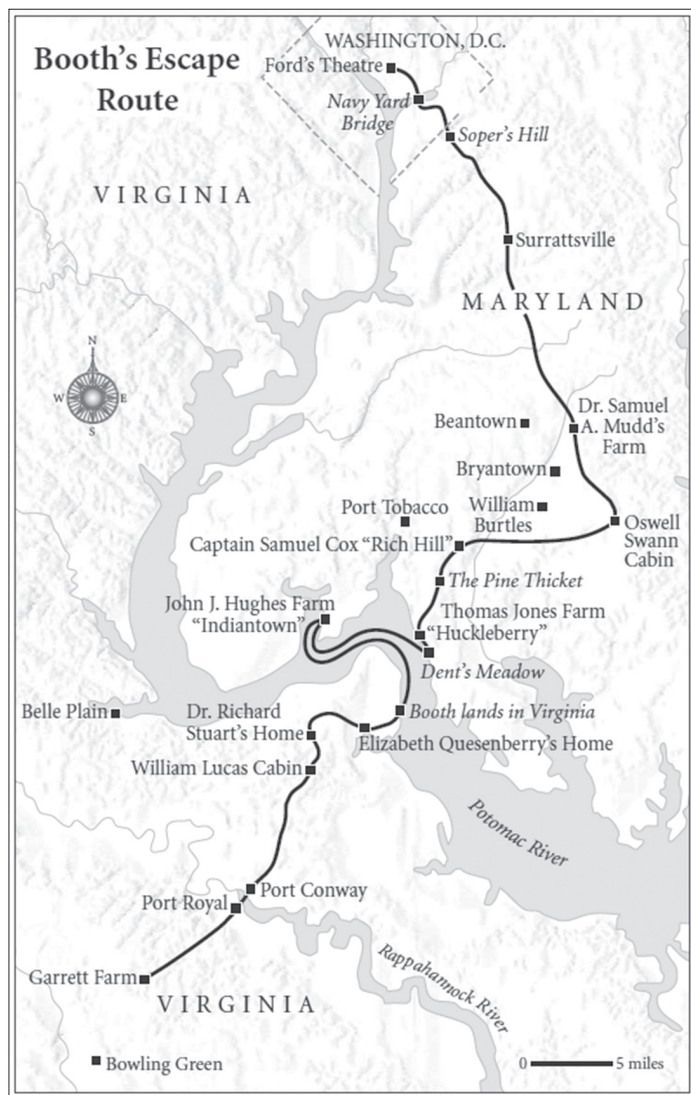
Daljnjom istragom otkrili su identitet trojice vojnika koji su prešli rijeku s najtraženijim dvojcem u državi. Jedan od te trojice bio je William Jett, vojnik Konfederacije koji je pomogao sakriti Boothu i Herolda nakon što su se susreli s vojnicima pokušavajući prijeći rijeku Rappahannock. Jett je ubrzo lociran u obližnjem gradiću Bowling Green te mu nije bio problem izdati bjegunce detektivu: „Znam koga želiš; i reći ću ti gdje ih se može naći“. (Swanson, 2006: 312) Booth i Herold nalazili su se na obližnjoj farmi obitelji Garrett koja nije ni znala točnu pozadinu dvojca kojeg je skrivala. Ipak, Garretti su i sami ubrzo izrazili sumnju da su njihovi nenadani gosti bjegunci te da Booth nije ozlijeđeni vojnik Konfederacije na putu prema kući (što je bila izlika za njegov i Heroldov privremeni smještaj). Drugi dan boravka na posjedu Garrettovih, Boothu i Heroldu odbijeno je daljnje gostoprimstvo – više nisu smjeli spavati u kući te su se smjestili u obližnju staju. U rane jutarnje sate 26. travnja, nakon što ih je Jett doveo do posjeda, vojnici Unije su opkolili zaključanu staju.<sup>4</sup> Booth i Herold

1 Svjedočanstva vezana uz točno mjesto na kojem je izrekao navedenu frazu variraju, moguće je da ju je Booth izrekao odmah nakon što je zapucao prema Lincolnu.

2 Nekoliko dana prije, Seward se ozlijedio u kočijaškoj nesreći.

3 Smatra se kako je Boothov konačni cilj bio bijeg u Meksiko (Kaufmann, 2004: 365).

4 Staju je zaključao jedan od članova obitelji Garrett zbog straha da bi Booth i Herold mogli ukrasti njegove konje i pobjeći usred



*Ruta Boothova bijega iz kazališta Ford do posjeda Garrett gdje je ubijen*

ubrzo su shvatili da su zarobljeni te su krenuli u pregovore s vojnicima izvana. Nakon određenog vremena, Herold je odlučio istupiti iz staje, ostavivši Bootha samog unutra. Umorni od daljnjeg odugovlačenja, vojnici su odlučili zapaliti staju kako bi Bootha prisilno istjerali van. Tijekom požara, jedan od vojnika je pomislio kako se Booth sprema na paljbu te ga je kroz pukotinu u buktoj staji pogodio u vrat, dok su neki vojnici na trenutak pomislili da se Booth ubio. (Swanson, 2006: 334-335) Ubrzo je izvučen iz staje i odveden na trijem glavne kuće. U zoru 26. travnja, Booth je ležao okružen vojnicima koji su ga zarobili, teško ozlijeđen i paraliziran. Pogledao si je u ruke, izjavivši „Beskorisno, beskorisno“ te je ubrzo preminuo. (Swanson, 2006: 342)

Time je završila 12-dnevna potjera za Lincolnovim atentatorom. Uslijedio je sudbeni proces protiv njegovih brojnih pomagača u atentatu i bijegu. Ukupno je osam

noći zbog odbijenog gostoprimstva.

osuđenika izvedeno pred savezni sud – četvero zbog izravne uključenosti u napade, dvoje zbog sudjelovanja u zavjeri te dvoje zbog skrivanja zavjerenika i pomaganja u planiranju atentata. (Kaufmann, 2004: 411) Daljnjim istraživanjima utvrđen je još veći broj zavjerenika koji su bili povezani s Boothom, ali nikad nisu izvedeni pred sud te su ostali na slobodi. Od osmero uhićenih, na smrt vješanjem su osuđeni David Herold, George Azterodt, Lewis Powell te Mary Surratt, vlasnica jednog omanjeg pansiona kroz koji su prolazili brojni urotnici, uključujući Boothu i njezina sina koji je uspio pobjeći. Odluka da Surratt bude osuđena na smrt bila je kontroverznija od drugih. Ipak, unatoč negodovanju dijela javnosti, predsjednik Johnson potvrdio je izrečene smrtno kazne. Time je Surratt postala prva žena u povijesti SAD-a osuđena na smrt vješanjem. Osuđenici su obješeni 7. srpnja, manje od tri mjeseca nakon Lincolnova atentata.

## 2.4. Posljedice atentata

Teško je u punom smislu procijeniti društveno-političke posljedice Lincolnova ubojstva. Sama činjenica da je atentat na Lincolna počinio odani simpatizer Konfederacije je kod dijela sjevernjačke javnosti stvorila jaču želju za implementacijom osvetničke politike prema separatističkim južnim savezima. S druge strane, predsjednik Andrew Johnson nije se najbolje nosio sa svojim političkim protivnicima, a tijekom svog mandata skupio ih je mnoštvo. Želio je što prije i bez puno uvjeta inkorporirati južnjačke države natrag u Uniju, zbog čega je došao u sukob s Republikancima u Zastupničkom domu i Senatu. Nije mu pomogla ni činjenica da je bio južnjački demokrat (rođen je u Sjevernoj Karolini). Njegov plan za rekonstrukciju poražen je kada su u Senatu donesena dva zakona o rekonstrukciji unatoč njegovom vetu.<sup>5</sup> Dok je predsjednik bio u neprestanom sukobu sa Zastupničkim domom i Senatom, predratno političko vodstvo Juga se u prvim godinama nakon rata uspjelo ujediniti. Politika rekonstrukcije, koju su htjeli provoditi neki radikalniji republikanci, izazvala je značajan otpor među južnjačkim političarima. Stara južnjačka aristokracija bi svakog južnjaka koji nije bio odan vrijednostima predratnog Juga proglasila izdajicama. (Edelman, Simon, 1969: 211) Nakon povratka tzv. starog Juga na vlast, u južnjačkim državama uskraćena su brojna građanska i politička prava tek oslobođenim robovima. Iako se u suštini Lincolnova politika prema poslijeratnom Jugu nije previše razlikovala od Johnsonove, postoje naznake kako bi Lincoln zauzeo

<sup>5</sup> Jedan od zakona ticao se produžetka rada tzv. Zavoda za oslobođenike (Freedmen's Bureau), dok je drugi bio Zakon o građanskim pravima (Civil Rights Act) (Edelman, Simon, 1969:210).

čvršći stav prema Jugu. Također, Lincolnov politički kapital bio je puno veći te bi kao glavni predvodnik pobjednika u Građanskom ratu i kao vođa Republikanske stranke imao puno veći utjecaj u Zastupničkom domu i Senatu od Johnsona. Iz navedenog možemo zaključiti kako je razdoblje tzv. rekonstrukcije u prvim godinama nakon Građanskog rata započelo na iznimno lošim temeljima, a jedan od glavnih razloga za to svakako je bio atentat na Lincolna.

### 3. James Garfield

Kao što je vidljivo iz ubojstva Lincolna, iza gotovo svakog atentata na osobe visokog profila nerijetko se nalazi cijela jedna mreža zavjerenika. To ipak nije bio slučaj kod atentata na predsjednika Jamesa Garfielda 1881. godine, najslabije poznatog od četiri dosadašnja atentata na američke predsjednike. Garfield nije bio žrtvom neke duboke i velike urote. Za dvadesetog predsjednika SAD-a kobna je bila kombinacija jednog mentalno nestabilnog političkog oportunističkog i potpuno pogrešnog liječenja. Slijed događaja i postupaka koji je doveo do Garfieldova atentata i smrti je u najmanjem slučaju bizaran. Učitelj koji se rodio u siromaštvu i veteran Građanskog rata, Garfield nije sebe smatrao materijalom za predsjednika. Došao je na Republikansku konvenciju 1880. kako bi predložio guvernera Ohia Johna Shermana za predsjedničku kandidaturu. Nakon što nijedan od glavnih kandidata, bivši predsjednik i general Ulysses S. Grant te senator iz Mainea James G. Blaine, nisu kroz nekoliko krugova glasovanja i višednevnih pregovora skupili dovoljno delegata za kandidaturu, kao kompromisni kandidat izabran je Garfield. Nakon takvog neobičnog rasplesa konvencije, Garfield je pobijedio na predsjedničkim izborima, iako je protiv svoje volje izabran za republikanskog predsjedničkog kandidata. Međutim, Garfield nije mogao ni pretpostaviti da je njegov uspjeh posebno privukao pažnju jednog mentalno nestabilnog čovjeka.

#### 3.1. Profil i pozadina atentatora

Charles J. Guiteau svoj je život proveo skačući s jednog posla na drugi, uvijek tražeći priliku da na prevaru zaradi neke novce. Gotovo svaka osoba koja je došla u kontakt s njim primijetila je njegovu psihičku nestabilnost i manipulatorsku prirodu. Tijekom čitavog je života smatrao kako ga je Bog predodredio za nešto vrlo važno te da je bio njegov izabrani izaslanik. Takvo uvjerenje usađeno mu je od strane njegova fanatičnog oca koji je bio toliko uvjeren u svoj odnos s Bogom da je vjerovao kako je besmrtni. (Millard, 2011: 56) Guiteau je neko vrijeme živio u sektaškoj kršćansko-socijalističkoj

komuni koja je prakticirala perfekcionizam<sup>6</sup>, da bi potom bio samouk, a vrlo neetičan i neuspješan odvjetnik, nakon čega se odlučio baciti u političke vode. Svoju političku karijeru odlučio je potražiti, ni manje ni više nego, u Bijeloj kući. Prije Republikanske konvencije 1880., Guiteau je sastavio kratak govor „Grant protiv Hancocka“ koji je zbog nominacije Garfielda ubrzo promijenio u „Garfield protiv Hancocka“.<sup>7</sup> (Millard, 2011: 65-66) Navedeni govor poslao je vodećim Republikancima te se sudjelovanjem na raznim sastancima i skupovima potpore Garfieldu pravio kao da je dio republikanskog političkog vrha. Nekako mu je dopušteno da izvede svoj govor te je bio toliko impresioniran vlastitom izvedbom da je povjerovao kako je upravo on omogućio Garfieldu da pobijedi na izborima. Kada je Garfield postao predsjednik, Guiteau je postao samo jedan od brojnih tražitelja posla u državnoj službi (eng. Office seekers) koji su navalili u Bijelu kuću kako bi molili predsjednika za udoban politički položaj. Već nakon izbora vrlo je odlučno tražio ambadorsku službu u Austriji, ali se ubrzo predomislio i osobno pisao Garfieldu: „Mislim da preferiram Pariz iznad Beča, i ako se slažeš, trebao bih biti zadovoljan sa konzulatom u Parizu.“ (Millard, 2011: 107/108) Guiteauove zablude su se nastavile kako je vrijeme prolazilo, a nije ni državnog tajnika Blainea poštedio neprestanih molbi za posao u Parizu. To je trajalo sve dok ga Blaine jednog dana nije osobno odbio i rekao mu kako neće dobiti posao koji traži te da mu se nikad više ne obraća vezano uz njegovo zapošljavanje u Parizu. (Millard, 2011: 120)

Nakon što su mu molbe i pisma odbijani ili ignorirani jedan za drugim, nekoliko tjedana je proveo u izolaciji i molitvi, razmišljajući o svom idućem potezu. Konačnu odluku donio je 1. lipnja, uvjeren u „božanstvenost svog nadahnuća“ – ubit će predsjednika. (Millard, 2011: 128) Nekoliko prilika mu se potom ukazalo, jedna od njih za vrijeme nedjeljne mise kojoj je predsjednik prisustvovao s obitelji. Tjedan poslije odlučio je ubiti Garfielda na željezničkoj stanici Baltimore i Potomac, ali ga je prizor predsjednikove žene Lucretije, koja se „tako nježno držala za predsjednikovu ruku“, zaustavio od izvršavanja atentata. (Millard, 2011: 134)

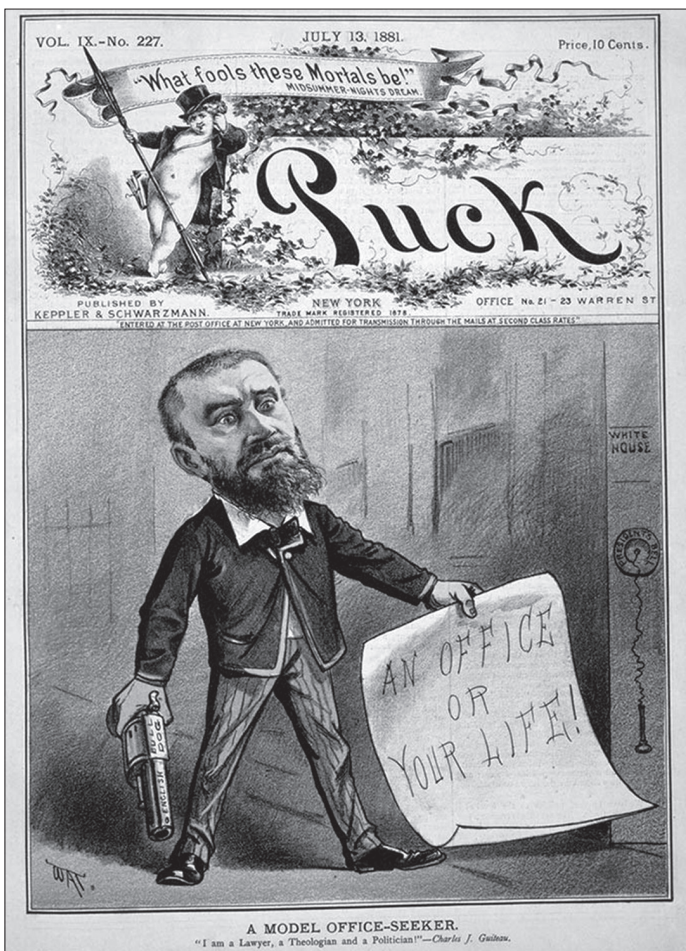
#### 3.2. Atentat

Predsjednik Garfield se 2. srpnja 1881. ponovno zaputio prema željezničkoj stanici Baltimore i Potomac.

6 Komunu je osnovao John Humphrey Noyes 1848. u saveznoj državi New York. Njegovo učenje temeljilo se na duhovnom perfekcionizmu – savez s Bogom mogu ostvariti samo oni potpuno oslobođeni od grijeha.

7 Sadržaj govora je ostao gotovo isti, jedino je svako spominjanje Grantova imena zamijenio Garfieldovim.

Guiteau je preko novina pratio predsjedničke planove te kada je saznao da će se predsjednik tamo ponovno uputiti kako bi otišao na ljetni odmor, odlučio je iskoristiti priliku. Tjednima se već pripremao za taj trenutak. Prvo je uredio svoju neuspješnu knjigu *The Truth: A Companion to the Bible* (hrv. *Istina: Vodič za Bibliju*), misleći kako će je njegov atentat popularizirati: „Dvije stvari će biti postignute. (Čin) će spasiti Republiku i stvoriti potražnju za mojom knjigom...“ (Millard, 2011: 129) Guiteau je došao na stanicu nešto prije predsjednika kako bi obavio posljednje pripreme. Predsjednik je došao pola sata kasnije, u pratnji svoja dva sina i državnog tajnika Blainea koji je inzistirao da otprati predsjednika do vlaka. U 9 sati i 30 minuta Garfield je ušao u čekaonicu, a iza leđa mu se pojavio Guiteau. S oko metra udaljenosti, Guiteau je pogodio predsjednikovu desnu ruku, na što je šokiran Garfield povikao: „Moj Bože, što je to?“ (Millard, 2011: 145) Prije nego što je savladan, Guiteau je ispalio još jedan metak u Garfieldova leđa. Ubrzo nakon toga je uhvaćen i odveden u zatvor. Predsjedniku su odmah pristupili brojni doktori te je odveden u praznu prostoriju željezničke stanice kako bi mu se tretirale ozljede.



Naslovna karikatura časopisa *Puck* prikazuje Guiteaua kako u desnoj ruci drži revolver, dok u lijevoj natpis „Ured ili tvoj život“. Naslov karikature je „Uzorni tražitelj ureda“

Kako je Guiteau mogao tako lako pristupiti predsjedniku? Tijekom Građanskog rata, Lincoln je zbog napetog stanja gotovo stalno imao sigurnosne snage oko sebe. Poslije njegove smrti osnovana je tajna služba, ali sa zadatkom da razotkriva krivotvoreni novac, a ne da čuva predsjednika. Kongres je i dalje smatrao kako je osobna zaštita predsjednika nepotrebna. Amerikanci su općenito i dalje sumnjali u mogućnost atentata na predsjednika. Lincolnova smrt okarakterizirala se kao posljedica rata, a ne prijetnja instituciji predsjednika. S obzirom na to da predsjednika biraju njegovi građani, zašto bi bilo razloga za odmazdu takve vrste? (Millard, 2011: 101) Ni sam Garfield nije vjerovao u potrebu za većom zaštitom: „Od atentata se ne može zaštititi ništa više nego od smrti udarom groma“. (Millard, 2011: 102).

### 3.3. Pokušaj izlječenja

Garfieldovo stanje bilo je nejasno te su prognoze o šansama za preživljavanjem varirale od nekoliko sati do potpunog oporavka. Gori i pogubniji od Guiteauvog metka bio je medicinski tretman kojem je predsjednik ubrzo bio izložen. Početkom 1880-tih, službena medicinska praksa u SAD-u još uvijek nije priznavala dezinfekciju kao legitiman način tretiranja ozljeda. Garfieldove ozljede proučavane su na prljavom podu željezničke stanice, od strane doktora koji su prljavim rukama baratali s nečistim alatima. To je bio samo početak lošeg tretmana kojem će Garfield neprestano biti izložen. Među liječnicima koji su pristupili ranjenom predsjedniku, ubrzo se istaknuo prigodno nazvan liječnik Doctor Willard Bliss.<sup>8</sup> Kao i brojni drugi liječnici njegova doba, Bliss ni sam nije vjerovao u korisnost antiseptika i dezinficijensa. Već tijekom prvog pregleda Garfielda, nespretno je upotrijebio nesteriliziranu sondu kako bi potražio zalutali metak. Potom je gurnuo svoj mali prst duboko u ranu te zatim upotrijebio drugu sondu, a svojim postupcima je šokirao jednog od prisutnih doktora. (Millard, 2001: 155-156) Garfield je ubrzo nakon toga odveden u Bijelu kuću gdje je tijekom iduća 24 sata više od 15 doktora stavilo nečiste ruke u Garfieldovu crijevnu ranu, čime su izazvali sepsu. (King, 2012.)

Bliss je bio iznimno oportunistički liječnik te je tražeći slavu preko liječenja predsjednika gotovo sve druge liječnike koji su se stavili Garfieldu na raspolaganje ubrzo pogurao u drugi plan. Sredinom i krajem srpnja činilo se kako bi se Garfield mogao potpuno oporaviti, ali mu se stanje uskoro ponovno pogoršalo. Zbog pogoršanja stanja bio je podvrgnut nekolicini operacija, koje su također izvođene bez ikakve antiseptičke zaštite, te je rana stalno

8 Doctor u ovoj rečenici nije titula, već je prvo ime Willarda Bliss a doista bilo Doctor.

bila iznova inficirana. Među ljudima koji su pokušavali pomoći predsjedniku bio je i izumitelj telefona Alexander Graham Bell koji je radio na spravi koja bi zvukom locirala metak u predsjednikovom tijelu. Međutim, niti primitivni metalni detektor na kojem je Bell radio nije mogao djelovati protiv Blissova ponosa. Bliss je inzistirao da se metak nalazi u blizini jetre te namjerno nije dopustio da se metak traži na nekom drugom mjestu, jer je smatrao da bi krivom procjenom izgubio novac i poštovanje, što mu je očito bilo važnije od gubitka predsjednikova života. (Rosen, 2016: 177) Garfieldovo stanje se iz dana u dan pogoršavalo te mu je ondašnja medicinska praksa svakim danom sve više odmagala. Gnojna infekcija mu se širila po čitavom tijelu, a Bliss nije bio u stanju točno procijeniti ozbiljnost njegove situacije. Shvativši da mu se vjerojatno bliži kraj, Garfield je zatražio da bude u blizini oceana, koji je bio zdravije mjesto od zagušljivog Washingtona. Početkom rujna otputovao je u Elbhorn, New Jersey, gdje je proveo svoje zadnje dane. Nakon 79 dana patnje, Garfield je preminuo 19. rujna u 22 sata i 35 minuta. (Millard, 2011: 246) Bio je predsjednik svega šest i pol mjeseci.

Obdukcijom je na vidjelo izašla totalna promašenost Garfieldova liječenja. Ne samo da Bliss nije točno locirao zalutali metak, već su doktori otkrili ogromnu štetu koju je prouzročila stvorena gnojna infekcija, koja je zahvatila velik dio Garfieldovih unutrašnjih organa i proširila se po tijelu. Infekcija se pogoršavala svaki put kada je Bliss ili netko drugi „kopao“ oko Garfieldovih organa, jer su se time stvarali „novi kanali kroz koje se gnojna infekcija lakše širila. Da je Garfield bio liječen modernijom medicinskom praksom, najvjerojatnije bi ubrzo nakon atentata bio ponovno na nogama. Čak i da je ostavljen bez ikakvog liječenja, Garfield bi vjerojatno imao veće šanse za preživljavanje. (Millard, 2011: 166) Sam razlog smrti bila je stvorena rupa u slezenskoj arteriji zbog koje je krv ispunila trbušnu šupljinu. (Millard, 2011: 250)

### 3.4. Guiteauova sudbina i posljedice atentata

Dopredsjednik Chester Arthur emocionalno je teško primio teret predsjedništva koji je pao na njega. Ipak, po protokolu je inauguriran 20. rujna u 2 sata i 15 minuta ujutro. (Millard, 2011: 251) Mandat je odslužio do kraja, ne tražeći ponovnu kandidaturu za izbore 1884. zbog narušenog zdravlja. Garfieldova smrt postala je dodatnim motivom da se Guiteau osudi po najstrožoj kazni. Guiteau je prvotno smatrao kako bi dopredsjednik Chester Arthur bio puno spremniji na suradnju te je vjerovao da bi ubojstvom Garfielda bio „nagrađen“ željenim poslom od strane novog predsjednika. (Cohen, 2018: 179) Kada se taj njegov „plan“ nije ostvario, na sudu se branio ludilom.

Također je tvrdio kako je loš doktorski tretman bio pravim razlogom Garfieldove smrti (u čemu je ipak bio barem djelomično u pravu). Samo ponašanje Guiteaua u sudnici gotovo da je dokazivalo njegovu ludost. Psovao je i vrijeđao svakoga u sudnici, pa čak i vlastitog odvjetnika. (Bellamy, 2016.) Bez obzira na pokušaj obrane da dokaže njegovu ludost, kao i zahtjeva njegovog brata i sestre da bude smješten u ludnicu, američka je javnost tražila krvnu osvetu. Očekivano osuđen na smrt, obješen je 30. lipnja 1882., recitirajući stihove vlastite molitve: „I am going to the Lordy“ (hrv. Idem k Gospodinu). (Millard, 2011: 265)

Posljedica Garfieldova atentata bila je donošenje tzv. Pendeltonovog zakona 1882. kojim je provedena reforma zapošljavanja u državnim službama, čime je ozloglašena praksa tražitelja političkog položaja znatno ograničena. Guiteau je smatran proizvodom sustava u kojem su ljudi podložni novoj vlasti bili nagrađivani raznim birokratskim pozicijama, što je navelo zakonodavce da unesu promjene u takav sustav zapošljavanja. Dugo razdoblje Garfieldova bolovanja dovelo je i do jednog presedana u američkoj politici. Lincoln je umro svega nekoliko sati nakon atentata pa pitanje legitimiteta obavljanja predsjedničke dužnosti nije bio problem. U tehničkom smislu, vlast je obavljao predsjednički kabinet dok je dopredsjednik Arthur odbijao prihvatiti predsjedničku dužnost sve dok je Garfield bio živ. (Cohen, 2018: 193) Američki ustav nije bio sasvim jasan po pitanju onesposobljenosti predsjednika (Garfield je praktički čitavo vrijeme bio prikovan za krevet). Problem definiranja predsjedničke onesposobljenosti riješiti će se tek 1967., ratifikacijom 25. amandmana američkog Ustava.

## 4. William McKinley

### 4.1. Prijetnje na prijelazu stoljeća

Sjedinjene Američke Države ušle su u 20. stoljeće s moćnom vanjskom politikom i iznimnim gospodarskim rastom. Taj američki gospodarski stroj nadgledao je predsjednik William McKinley koji je 1901. započeo svoj drugi mandat, uvodeći svoju državu u tzv. „američko stoljeće“. Razloga za optimizam bilo je mnogo. SAD su u razmaku od samo nekoliko godina prisvojile obližnju Kubu i Portoriko, maknuvši Španjolsku s popisa kolonijalnih sila te su priključile tisućama kilometrima udaljene Havaje i Filipinsko otočje. Iako je okupacija navedenih teritorija bila privremena (izuzev Havaja), američko „carstvo“ protezalo se šire nego ikada prije. SAD više nisu bile ratom zahvaćen rub svijeta kao u doba Lincolna ili impresivna regionalna sila kao u doba Garfielda. SAD su 1901. bile u vrhu najjačih svjetskih sila po gotovo svim mjerilima. Ipak, time su privlačile sve više (ne)željene pažnje različitih skupina i pojedinaca koji su djelovali u radikalnim političkim i socijalnim pokretima.

McKinleyjevo osoblje upravo zato nije gajilo nikakve fantazije da predsjednika žele vidjeti isključivo dobronamjerni ljudi. Sewardova opaska iz 1862. o nemogućnosti atentata u SAD-u činila se smiješnom nakon smrti Lincolna i Garfielda. Među brojnim prijetnjama posebno su se isticali anarhistički pokreti, koji su do početka 20. stoljeća okončali živote brojnih visokopozicioniranih lidera. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća bili su aktivniji nego ikad prije. Tako je 1900. razotkrivena anarhistička ćelija u New Jerseyju povezana s dva atentata u Europi, koja su bila dio zavjere čiji je cilj bio ubojstvo šest svjetskih lidera. McKinley je bio peti na tom popisu. (Cohen, 2018: 238) McKinleyjev najbliži politički savjetnik, bogati senator Mark Hanna, ozbiljno je shvaćao predsjednikovu ugroženost. Nezadovoljan odabirom Theodorea Roosevelta za McKinleyjeva dopredsjednika na izborima 1900., istaknuo je kako je „samo jedan život između tog luđaka i predsjedništva“. (Morris, 2001: 793-4) Zbog rastućih prijetnji, u zaštitu McKinleyja neslužbeno se uključila i tajna služba. Iako viđena kao iznimno „neamerička“ praksa, zaštita američkih predsjednika je iz mandata u mandat jačala. U vrijeme druge administracije Grovera Clevelanda (1893. – 1897.), brojne policijske, vojne i zaštitarske snage uključene su u zaštitu Bijele kuće, uključujući i tajnu službu. Neslužbeno su započeli štiti predsjednika kada su otkrili moguću urotu skupine kladioničara iz Colorada koje je u tom trenutku istraživala upravo tajna služba. (Kaiser, 1988: 103) Agenti tajne službe privremeno su stavljeni na raspolaganje i predsjedničkoj obitelji kada je otkrivena moguća urota u kojoj su predsjednikova djeca trebala biti oteta, a njihove usluge su uskoro zatražene i na putovanjima te posjetima većim javnim događajima. (Cohen, 2018: 242) Međutim, dio političke oporbe reagirao je negativno na uvođenje tako strogih mjera sigurnosti te su Bijelu kuću prozvali „tvrđavom Thurber“ (prema prezimenu državnog tajnika odgovornog za uvođenje sigurnosnih mjera), zbog čega je Cleveland odlučio olakšati uvedene mjere. (Ayton, 2017: 152) Zaštitne mjere za predsjednika ponovno su uvedene početkom Španjolsko-američkog rata 1898., kada Kongres iz ratnog proračuna namjenjuje novac za četiri tajna agenta koji bi jamčili stalnu sigurnost predsjednika McKinleyja. (Ayton, 2017: 153)

## 4.2. Atentat

U svibnju 1901. u gradu Buffalo otvorena je grandiozna Panamerička izložba koja je trebala prikazati sve čari tehnološkog, gospodarskog i ekonomskog razvoja na početku 20. stoljeća. Među milijunima posjetitelja, na sajmu se četiri mjeseca nakon otvaranja nalazio i Leon Czolgosz, tvornički radnik poljskog porijekla

koji je živio relativno povučenim životom. Otkako je američku ekonomiju 1890-tih pogodila gospodarska kriza, uzorkovana tzv. Panikom 1893., Czolgosz je bio svjedokom brojnih štrajkova i prosvjeda kojih je i sam bio dio. Tijekom 1890-tih dopijeva u socijalističke krugove, a potom i u anarhističke. Godine 1898. prestaje s bilo kakvim tvorničkim radom, najvjerojatnije jer je bolovao od neke respiratorne bolesti. (Federman, 1983: 92) Uskoro se odlučuje na život u izolaciji. U svibnju 1901., prije nego što se iz nepoznatih razloga preselio u Buffalo, prisustvovao je govoru poznate i utjecajne anarhistkinje Emme Goldman. Taj govor ga se toliko dojmio da se odlučio na akciju. Tvrđio je kako ga je Goldman svojim govorom potakla da učini nešto „herojski“ za stvar koju je volio. (Merry, 2017: 473) Nakon toga, sredinom 1901. većinu vremena provodi u Buffalu. Krajem kolovoza iz nepoznatog se razloga našao u Chicagu gdje nailazi na novinski članak kako će predsjednik McKinley sljedeći tjedan nazočiti Panameričkoj izložbi te isti dan kupuje kartu nazad za Buffalo. (Miller, 2011: 297)

Dan prije McKinleyjeva dolaska na sajam, Czolgosz je donio konačnu odluku: „Činilo se da su se svi ti ljudi klanjali velikom vladaru. Odlučio sam ubiti tog vladara.“ (Miller, 2011: 298) Uvečer 4. rujna, McKinley je stigao na Panamerički sajam u Buffalo kako bi svjedočio najnovijim tehnološkim postignućima. S njim su se iz vlaka iskrcala i tri agenta tajne službe: George Foster, Samuel Ireland i Albert Gallagher. (Miller, 2011: 297) Uz njih, McKinleyja je čitavo vrijeme tijekom izložbe čuvala i lokalna policija. U blizini predsjedničke karavane koja je te večeri prolazila nalazio se i Czolgosz. Tijekom predsjednikova prolaza, policijska intervencija je nesvjesno spriječila prvi Czolgoszev pokušaj da zapuca. Pogurali su uzbuđenu gomilu da napravi mjesta kako bi McKinleyjeva karavana mogla proći, čime je anarhist spriječen da dođe u bliski kontakt s predsjednikom. (Miller, 2011: 298) Czolgosz je ostao na sajmu, nadajući se da će mu se uskoro stvoriti idealna prilika. Idući dan McKinley je održao govor pred pedesetak tisuća ljudi. (Creighton, 2016: 80) Bila je to još jedna prilika za atentat, ali Czolgosz ponovno nije uspio. Posljednji dan svog posjeta sajmu, 6. rujna, McKinley je otišao na kratki izlet na slapove Niagare te se u popodnevnom satima vratio u Buffalo na sajam, gdje je odlučio sudjelovati u kratkom susretu s javnošću u koncertnoj zgradi znanoj kao Hram Glazbe. McKinleyjevo sigurnosno osoblje protivilo se tako nekontroliranom okupljanju ljudi. Čak je i njegov osobni tajnik George Cortelyou pokušao dvaput otkazati taj prijam, ali je na McKinleyjevo inzistiranje ono održano. (Andrews, 2016.) Czolgosz je time dobio možda i posljednju priliku da se približi McKinleyju. Sakrio je svoj pištolj ispod maramice kojom je lažirao ozljedu šake te je stao u red s brojnim građanima koji su se htjeli bar rukovati s predsjednikom.



McKinley je bio okružen snagama sigurnosti, ali Czolgosz nije nikoga previše alarmirao. Uskoro je došao na red. Sigurnosne snage (među njima i tri tajna agenta) kojima je McKinley bio okružen nisu bile od pomoći. Prema McKinleyju su upućena dva metka: prvi ga je okrznuo, a drugi pogodio u trbuh. (Andrews, 2016.) McKinley se srušio u naručje detektiva Johna Gearyja koji je bio iza njega. „Jesam li upucan?“, zapitao je iznenađen McKinley. „Bojim se da jeste, gospodine predsjedniče“ odgovorio mu je detektiv. (Merry, 2017: 474) Čitava okolina se ubrzo okomila na atentatora anarhista. McKinley je bio dovoljno priseban da spriječi bijesnu okolinu koja je htjela staviti pravdu u svoje ruke. Zapovjedio je svojim brižnicima: „Nemojte im dopustiti da ga ozljede“ (Miller, 2011: 302) te je nakon dvadesetak minuta hospitaliziran. Nakon atentata, dopredsjednik Theodore Roosevelt došao je u Buffalo poblizje pratiti predsjednikovo stanje. Nakon što se činilo da se McKinleyjevo stanje poboljšava, Rooseveltu je rečeno da ne mora više biti uz predsjednika te je 10. rujna otišao na kraći odmor izvan Buffala. (Morris, 2001: 809)



*Ilustrativni, ali relativno vjeran prikaz atentata na McKinleyja. Na slici je vidljiva Czolgoszova umotana ruka u kojoj je skrivao revolver.*

Na prvi se pogled činilo kako je McKinleyjevo stanje stabilno. Prošlo je samo 20 godina otkako je pogrešno liječenje predsjednika Garfielda vjerojatno stajalo života, ali su doktori u ovo doba već naširoko počeli koristiti dezinficijense pri tretiranju rana. Međutim, McKinleyjeve rane bile su opasnije od Garfieldovih, ali je ipak postojala

nada da će se izvući živ i zdrav. Ipak, čak niti liječnička praksa s početka 20. stoljeća nije razmišljala da su zadane rane uzrokovale trovanje krvi koje je ubijalo predsjednika. (Miller, 2011: 316) Doktori također nisu zamijetili da je drugi metak uzrokovao balističku traumu gušterače koja je, nekoliko sati prije nego što je nastupila smrt, počela otkazivati. (Merry, 2017: 476) Do kraja dana 13. rujna bilo je jasno kako McKinley neće biti dugo na životu. Uz McKinleyjev krevet bdjela je njegova žena Ida, koja je tražila da i ona „pođe“ s umirućim mužem. McKinley ju je tješio koliko je mogao: „Neka bude volja Božja, a ne naša“. (Miller, 2011: 317) Preminuo je sljedećeg jutra, 14. rujna u 2 sata i 15 minuta.

Roosevelt se istovremeno nalazio na drugoj strani savezne države New York, na izletu u planinama Adirondacks. Kada je 13. rujna, preko glasnika, saznao da se stanje njegovog nadređenog iznimno pogoršalo, odgalopirao je na konju niz planinu te se ukrcao na vlak prema Buffalu. Kada je stigao u rano jutro, McKinley je već bio mrtav nekoliko sati. Tijekom popodnevnih sati Roosevelt je inauguriran, postavši 26. predsjednik SAD-a.

### 4.3. Presuda i posljedice atentata

Usprkos sumnji da je Czolgosz bio dijelom veće zavjere, vlasti grada Buffala i savezne države New York te agenti tajne službe nakon opsežne istrage došli su do zaključka kako je poljski anarhist djelovao samostalno. (Kaiser, 1981: 550) Za razliku od očite mentalne nestabilnosti prisutne kod Guiteaua, mišljenja oko Czologoszova mentalnog zdravlja variraju. Iako se može tvrditi kako ga je do atentatorskog čina dovelo čvrsto i jasno uvjerenje u jednu ideologiju, Czolgosz je bio poznat kao iznimno povučen samotnjak. Često je izbjegavao ljude te je moguće kako je bolovao od depresije. (Kreighton, 2016: 66) Doktori i psiholozi koji su se tijekom presude bavili Czologoszom zaključili su pak kako je sasvim pri sebi. Unatoč potencijalnoj neispravnosti tog zaključka, time je nestao jedini mogući argument obrane te je Czologozsu izrečena smrtna presuda. Usmrćen je na električnoj stolici 29. listopada 1901., a prije izvršenja kazne još je jednom pokazao kako nije osjećao grižnju savjest: „Ubio sam predsjednika za dobro radnih ljudi; dobrih ljudi. Nije mi žao zbog zločina, ali mi je žao što ne mogu vidjeti oca“. (Miller, 2011: 326)

Nakon atentata na McKinleyja, u SAD-u je zavladao anti-anarhistička atmosfera. Tri dana nakon atentata uhićena je Emma Goldman, autorica govora koji je naveo poljskog anarhista da djeluje. Lideri anarhističkih ćelija uhićivani su u gotovo svim velikim američkim gradovima. Već u svom prvom obraćanju Kongresu, predsjednik Roosevelt tražio je da se donese zakon kojim će se zabraniti

ulazak anarhistima u SAD, navodeći: „Trebamo ratovati sa nemilosrdnom efikasnošću ne samo protiv anarhista, nego i protiv svih aktivnih i pasivnih simpatizera anarhista“. Povodom toga su u svibnju 1902. anarhisti dodani na listu nepoželjnih imigranata. (Edelman, Simon, 1969: 205) Nakon trećeg atentata, u svega 36 godina, bilo je vrijeme da zaštita predsjednika od strane tajne službe bude ozakonjena. Kongres će 1906. konačno službeno proširiti ulogu tajne službe na pružanje stalne sigurnosti i zaštite predsjedniku. (Ayton, 2017: 173-174) Zbog McKinleyjeve smrti, Roosevelt će i sam biti metom atentatora 11 godina kasnije. Psihički bolesnik John F. Schrank mogao se zakleti da mu se osvetoljubiv McKinleyjev duh dvaput ukazao i naredio da ubije Roosevelta – prvo odmah nakon atentata, a zatim ponovno 1912. (Morris, 2010: 310, Morris, 2010: 320) Atentat je pokušao izvršiti usred Rooseveltove borbe za treći mandat 1912. Iako je upucan, Roosevelt je preživio te je čak uspio održati 80-minutni govor prije nego što je hospitaliziran. (Morris, 2010: 331)

## 5. Zaključak

Atentati na čak trojicu američkih predsjednika u rasponu od 36 godina pokazali su da institucija predsjednika SAD-a nije bila toliko nedodirljiva kao što se na prvi pogled činilo. Atentat na Lincolna prvotno se pravdao uzburkanom atmosferom krajem Građanskog rata, ali je atentat na Garfielda pokazao da nije potreban rat kako bi sigurnost američkog predsjednika bila kompromitirana. Atentat na McKinleyja konačno je doveo do potpunog odbacivanja naivnog vjerovanja da se američki predsjednik može ponašati i kretati kao običan građanin, bez gotovo ikakve zaštite. Iako su povodi za ova tri atentata bili različiti, svaki od njih je otvorio nekoliko problematičnih društveno-političkih pitanja. Unatoč vjerovanju većeg dijela američke javnosti da demokratski legitimitet predsjedniku pruža veću sigurnost nego što su je uživali autoritarni vladari s druge strane Atlantika, američki predsjednici, kao i nekolicina drugih političara, sve su češće bili metama različitih zavjera i urota. Atentati su pokazali da posebnost američkog političkog sustava ipak nije mogla pružiti dovoljnu zaštitu. Zato je, unatoč prvotnom protivljenju, izražena potreba za organiziranom i profesionalnom zaštitom predsjednika, s obzirom na očiti porast radikalnih djelovanja i pokreta kako u europskom, tako i u američkom društvu u drugoj polovici 19. stoljeća. Svaki atentat doveo je i do određenih političkih promjena, poput radikalizacije republikanaca nakon Lincolnova ubojstva ili iznimno anti-anarhističke atmosfere nakon McKinleyjeve smrti. Što se tiče reakcije samog društva na atentate, ona je očekivano bila osvetnička. Iako su u većini slučajeva atentatori i njihovi suradnici vrlo brzo dočekali

smrtnu presudu, ubojstvo osobe koja je uživala najviši politički položaj u državi unio je određenu pomutnju u javnosti, s obzirom na nagle i ekstremne društveno-političke promjene prema kojima su ti atentati ciljani.

## Summary

### *The Assassinations of Abraham Lincoln, James Garfield and William McKinley*

*The assassinations of American presidents Abraham Lincoln, James Garfield, and William McKinley, which happened in a relatively short time span, showcased the vulnerability of the presidential institution in the US. Assassinations, conspiracies, and threats against American presidents during the last decades of the 19th century were constantly on the rise. The paper analyzes the three assassinations in individual chapters. Besides describing the assassinations in detail, the paper also investigates their background, the motivation behind them and their consequences. By analyzing the political and social climate of the period in which the assassinations took place, an insight is gained into the reasons for the introduction of protective and security measures around American presidents.*

**Keywords:** assassination, American president, Lincoln, Garfield, McKinley, secret service

## Literatura

1. Ayton, Mel. 2001. *Plotting to Kill the President: Assassination Attempts from Washington to Hoover*, University of Nebraska Press, Lincoln.
2. Cohen, Jared, 2018. *Accidental Presidents: Eight Men Who Changed America*, Simon & Schuster, New York.
3. Creighton, Margaret, 2016. *The Electifying fall of Rainbow City: Spectacle and Assassination at the 1901 World's Fair*, W.W. Norton & Company, New York.
4. Edelman, Murray; Simon, Rita James, 1969. "Presidential Assassinations: Their Meaning and Impact on American Society." *Ethics*, vol. 79, br. 3, str. 199–221.
5. Federman, Cary, 2010. *The Life of an Unknown Assassin: Leon Czolgosz and the Death of William McKinley*. *Crime, Histoire & Sociétés / Crime, History & Societies*, vol. 14, br. 2, 2010, str. 85–106.
6. Kaiser, Frederick M., 1981. *Presidential Assassinations and Assaults: Characteristics and Impact on Protective Procedures*. *Presidential Studies Quarterly*, vol. 11, br. 4, 1981, str. 545–558.
7. Kaiser, Frederick M., 1988. *Origins of Secret Service Protection of the President: Personal, Interagency, and*

*Institutional Conflict*. *Presidential Studies Quarterly*, vol. 18, br. 1, str. 101–127.

8. Kaufmann, Michael, 2004. *American Brutus: John Wilkes Booth and the Lincoln Conspiracies*, Random House Trade Paperbacks, New York.
9. Merry, Robert W., 2017. *President McKinley: Architect of the American Century*, Simon & Schuster, New York.
10. Miller, Scott, 2011. *The President and the Assassin: McKinley, Terror, and Empire at the Dawn of the American Century*, Random House, New York.
11. Millard, Candice, 2011. *Destiny of the Republic: A Tale of Madness, Medicine and the Murder of a President*, Double Day, New York.
12. Morris, Edmund, 2001. *The Rise of Theodore Roosevelt*, Modern Library, New York.
13. Morris, Edmund, 2010. *Colonel Roosevelt*, Random House, New York.
14. Rosen, Fred, 2016. *Murdering the President: Alexander Graham Bell and the Race to Save James Garfield*. University of Nebraska Press, Lincoln.
15. Swanson, James L., 2006. *Manhunt: The 12-Day Chase for Lincoln's Killer*, William Morrow Paperbacks, New York.
16. White, Ronald C., 2009. *A. Lincoln: A Biography*, Random House, New York.

## Elektronički izvori

1. King, Gilbert, 2012. *The Stalking of the President* <https://www.smithsonianmag.com/history/the-stalking-of-the-president-20724161/> (21.5.2020.)
2. Andrews, Evan, 2016. *The Assassination of President William McKinley* <http://www.history.com/news/the-assassination-of-president-william-mckinley> (9.6.2020.)
3. Bellamy, Jay, 2016. *A Stalwart of Stalwarts* <https://www.archives.gov/publications/prologue/2016/fall/guiteau> (14.6.2020.)